

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 1.Fylke: Nord-Trøndelag

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Sørli.Emne: Arde og plog.

Bygdelag:

Oppskr. av: Joufféhus.Gard: Selnor(adresse): Sørli i Namdal.G.nr. 29 Br.nr. 1.A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Svar 1: Ja. Svar 2: Ja, den bruktes i bygda enda f. eks. til å sette potte å "arde" potte-åkeren. Arden til å pløye kornåkeren med gikk av bruk her i bygda omkring 1880. Sedmyldning av kornet med arde er det berolig at dette kan ha foregått i de eldre tider her; men f. eks. fra omkring 1880 årne gikk man over til å bruke hært isteden for arde på de gårder hvor man hadde de hest. På de mindre gårder brukte man grev til å mylde ned kornet.

Svar 3: Ja. Her i bygda kalder man idag for arde en mindre type av plog, med vellefføl. til begge sider f. eks. som snøplog type.

Svar 4: Den type som er mest brukt i de eldre tider her i bygda ligner mest på type 5.

Svar 5: Før 1850 er nok en type av arde 3, også brukt her i Sørli

Svar 6: Her i bygda kalles det så forståelig f. eks. skyker eller skak-lan — "plogskaklan". Det skyke

som ploegen eller arden blev festet til og likeså stykkene kaldes her for "tågån". Det jernstykke som sæt forrest på velleffjola kaldes for "plogbilleren". Den del av ploegen som stykkene var festet til kaldes for "plogåsen" og den del som "plogåsen" og "armene" (styrerindretning) altså på en plog kaldes for "kroppen".

7. Ja, og 8 likeså. Svar 9. Nei. Svar 10 Nei, dette kjenner man ikke til. Svar 11. Den ardtype som en kjenner til som er brukt her i bygda er den som fig. 5 med velleffjøl av jern.

Svar 12. Ja, her i bygda var det for det meste en smie på hver gård i den tid at arden var i bruk som plog, og arder ble laget hjemme på gårdene i den tid.

Svar 13. Ja, og helst "68pres" ploger fra Skerfvelands fabrikk på jern.

Efter 1880 årene begynte man her i bygda å kjøpe en sort ploger som lignet på f. eks. fig. 15 og 16.

Disse hadde velleffjøl av malme og i Sverige kaller man malme for "jute" eller "jitegods" - gods av malme.

Her i bygda gikk disse ploger under navnet "jiteploger". I uttall "jiteplog".

Disse ploger var ikke videre holdbar særlig i jord med meget av stein, og som oftest blev en slite plog ikke

brukt lang tid før man måtte
løfte den med skinger av jern på
indre side av "vellyfta".

Jeg har selv pløyet åker med en
slike plog f. eks. i årene omkring
1920. Disse ploger var meget lette
både å løfte og styre; men den
største feil med disse var at de
var mindre holdbare.

I årene mellom 1910 og 20 så
begynte man å kjøpe en annen
plog-type også fabrikkert i Sverige,
som blev solgt ved Hørstke maskin-
forretninger f. eks. i Trondheim, nams-
lig "Arvikaplogen" fra Arvika fab-
rikk i Sverige. Disse ploger hadde
de den store fordel fremfor den
såkalte "jullplog" at den var helt
av jern og med kniv for å styre
treen foran selveste plogen, og hjul
fremst på for å regulere dybden
på "fjeren". (Dybden på plogfjeren
altså.) Hele plogen var av jern
og vellyfta av stål. Bare styre-
innretningen "armene" var av tre.
Omkring 1930 begynte man å
bruke ploger av Hørstke fabrikket
og disse har vist sig som både
gode og holdbare ploger. Disse
ploger er som oftest fra Sker-
lands fabrikk på fjeren, og den
mest brukte type er "68 pres"-
Skerlands plog. Arvikaplogen
kostet i 1915 kr 40,00.

Svar 14. Fig. 8. og lignende plogtyper er brugt her i bygden før 1880'erne. Her kaldes slige ploger for "ard" eller "grindplog". Velleffjola var flat og av jern på den type som sist blev brugt av disse Fr. 15. Mei.

Svar 16 og 17. Ploger blev tyrt "tilbage" både på den side velleffjola var og likeså på den modsatte, idet at man ofte fastet en "mei" stykke av tre altså på den side hvor ikke velleffjola var. Denne klassen på plogåsen kalte man for "plogmei'n".

Svar 18. Her i bygden var det ofte at alle ploger vellet til højre side.

Svar 19. De første ploger her i bygden pløjede man ikke dybt med, den største dybde kunde kunde bli bare fra ca 8 cm til 10 cm.

Dybden regulerede man som oftest ved en "mei" av jern eller et hjul som blev satt fremst på plogåsen. Slepestovent kalte man her for "mei" som blev satt fremst på plogåsen.

Den aller eldste plogtype regulerede man som holdt i ploger under pløjingen. Jo større bygde man, desto større la på ploger under pløjingen, dess dybere gikk ploger.

På den nyeste plogtype reguleres plogens dybde ved det rullende hjul fremst på plogåsen.

Svar 20. På den plogtype som er brugt her siden 1900 har det vært mistil.

Svar 21. Det er muligt at man i de
eldste tider kan ha brukt slike
eller lignende som fig 10; men noe
bestemt vites ikke om dette.

Svar 22. Nei, ingen annen innret-
ning enn den vanlige slide på gjet-
ten i eldre tider. Senere vogn euker
med 2 eller 4 hjul.

Svar 23. Ploger under navn av fjells-
bergploger kjennes en ikke til her
i bygda.

Plogtyper her i Pösti har vært
disse:

I Først "Grindplogen" kaldes også kalt
for ard av samme lignende som
fig. 5; men uten kniv foran.

II "Juleplogen" lignende som fig. 15.

II Og i den senere tid "Arvikaplog".
På samme tid foretoks det på
noen gårder også en sort ameri-
kaniske ploger f. eks. "Oliverplogen".

Men i den senere tid er det
brukt bare ploger fra Skermeland
fabrikk, samt en del også fra
Underhøings fabrikk.

Det er muligt at jeg senere
kan sende noen billeder av
disse plogtyper.

3330